

גם שם - אדם

רגעים אנושיים במציאות בלתי אנושית
יום הזיכרון לשואה ולגבורה תשפ"ו

מְשׂוּאָה
מסגרת בינלאומית ללימודי השואה
International Institute for Holocaust Studies

גם שם אדם - אנושיות כהתנגדות לתלמידי חט"ע

העיסוק בזיכרון השואה מעורר שאלות על טבע האדם במציאות קיצונית וייחודית. השנה בחרנו להאיר את המחוות האנושיות, ראיית האחר ושמירה על מהות האנושי בבני האדם. לפניכם שני מערכי שיעור המהווים חלק מסמינר הכולל לימוד כיתתי, עבודה קבוצתית וצפייה בסרטונים.

חומרים נוספים תוכלו למצוא באתר האינטרנט של מכון משואה ובעמוד הייעודי - **גם שם אדם**

<https://www.massuah.org.il/>

שיעור 1

המטרה:

נחדד את ההבדל בין לימוד השואה כאירוע הסטורי לבין לימוד מתוך עדות וחווייה אישית. נברר את המושג "אנושיות" בהקשר של זיכרון השואה.

פעילות פתיחה - האסוציאציה למילה "שואה"?

בקשו מהתלמידים לכתוב ארבעה-חמישה ביטויים העולים בהם למשמע המילה "שואה" (ניתן להשתמש בתוכנת "מנטימטר" ליצירת ענן ביטויים כתתי).

שתפו את אוסף המילים שהתקבלו וערכו דיון קצר:

❖ האם יש ביטויים מפתיעים או יוצאי דופן?

❖ מדוע נבחרו דווקא ביטויים אלו?

❖ לו היה יושב איתנו שורד שואה, איזה ביטויים ואסוציאציות אתם מעריכים שהוא היה מעלה?

❖ במה לדעתם נקודת המבט של שורדי השואה ושלנו דומות ושונות?

❖ מיינו את הביטויים - אלו מהם מתארים עובדות היסטוריות (מלחמה, גטאות), ואלו מתארים חוויה אנושית (כגון פחד, רعب, בדידות)?

נציין שבמפגש הזה (ובמפגש הבא) נתמקד בחוויה של האדם היחיד בשואה, מנקודת המבט שלו/ה. זוהי נקודת מבט סובייקטיבית ששונה מהסיפור ההיסטורי בכך שהיא ספציפית ולא כללית, ייחודית ומוגבלת. ועם זאת כאשר אנחנו מבקשים להאיר את ההיבט האנושי אנחנו רוצים לשמוע את השואה בגוף ראשון יחיד.

גַּם שָׁם - אָדָם

רגעים אנושיים במציאות בלתי אנושית
יום הזיכרון לשואה ולגבורה תשפ"ו

מְשׂוּאָה MASSUAH

התנועה הלאומית לזכויות אנוש
המרכז הלאומי לזכויות אנוש

משימת חקר - עבודה בקבוצות

חלקו את התלמידים ל 4-6 קבוצות, ותנו לכל קבוצה 2-3 עדויות מהקובץ המצורף (אפשר לשלוח את הקובץ במלואו ולהפנות כל קבוצה למספרי השקף הרלוונטיים)

משימות לקבוצה:

נסו לזהות בכל עדות את ההקשר הייחודי אליו היא מתייחסת (חיים בגטו, במחבוא, במחנה, וכד.). אילו היבטים של אנושיות נגזלו מיהודים בסיטואציה הזו?

אילו צרכים אנושיים בסיסיים נגזלו מהעד/ה על פי המסופר? הוסיפו השערות גם מעבר למה שנאמר במפורש. התייחסו הן לצרכים חומריים (כגון מזון וקורת גג), והן לצרכים נפשיים (כגון תחושת מוגנות, צדק וכבוד).

איזו שאלה הייתם רוצים לשאול את נותן העדות אם הוא היה כאן?

הצגת תוצרים ודיון

כל קבוצה תציג עדות אחת שבחרו -

מה הצרכים שזיהתם בסיפור ואיזו שאלה הייתם רוצים לשאול את נותן העדות.

שאלה לדיון:

לאחר שקיבלת מידע על כל העדויות - אם הייתם צריכים לבחור עדות אחת בלבד שמייצגת עבורכם את

נושא השואה, איזו עדות הייתם בוחרים ומדוע?

(ניתן להעביר לתלמידים קובץ שכולל את כל העדויות.)

דגשים נוספים (למורה):

מושג מפתח בהקשר זה הוא **דה-הומניזציה**: הנאצים לא רק פגעו פיזית בקורבנותיהם, אלא גם ניסו

לשלול את אנושיותם.

אפשר לראות בעדויות רבות קשר בין מצוקה חומרית ונפשית. רעב, למשל, אינו רק תחושה פיזית, אלא

גם יוצר תחושת השפלה וחוסר אונים.

סיכום ומעבר למפגש הבא:

התמקדנו בשני נושאים: החוויה האישית כבסיס לדיון בשואה, והמצוקה שנבעה משלילת האנושיות של הקורבנות. במפגש הבא, נצפה בעדויות שמתמקדות דווקא במחוות אנושיות- במקרים שבהם אנשים בחרו להושיט יד ולהחזיר לקורבנות את תחושת האנושיות להם.

שיעור 2 - אנושיות כהתנגדות

צפו בסרטון "גם שם אדם" או ביחרו מספר עדויות מסרטוני העדות שבאתר

שאלות לדין

- ❖ איזו מחווה הרשימה אתכם במיוחד? מדוע?
- ❖ האם היה סיפור שהפתיע אתכם?
- ❖ האם היה רגע ששינה את מה שחשבתם על יכולתם של בני אדם לעזור זה לזה? בהתמקדות על שורדי השואה:
- ❖ מה משמעות המחווה עבורם? מעבר לעזרה המיידית?
- ❖ על איזה צרכים חומריים או נפשיים אנושיים היא ענתה?
- ❖ מה משמעותה של מחווה אנושית בתקופת השואה, אם היא לא הצילה חיים באופן ישיר? נתמקד במי שסופר עליהם שהשיטו עזרה:
- ❖ מה הסיכון שנטל על עצמו האדם שנתן את המחווה?
- ❖ האם מחווה נחשבת לחשובה ומשמעותית גם אם הסיכון היה קטן יחסית?
- ❖ בתקופת השואה- מה לדעתכם יכול להניע אדם להושיט יד לאחר במצוקה?

מזיכרון השואה לחיים בישראל 2026

- ❖ האם לדעתכם ניתן לשאוב השראה ממחוות בזמן השואה גם לימינו (בזמן מלחמה או בשגרה), למרות שהנסיבות שונות לחלוטין?
- ❖ האם ומתי מצאתם את עצמכם מקבלים מחווה אנושית בלתי צפויה ברגע קשה? איך הגבתם? מה הייתה תחושתכם?
- ❖ איפה בחיים שלנו יש לנו הזדמנות להושיט יד ולהעניק מחווה אנושית? למי ובאיזו צורה, ומה אנחנו נרוויח מזה?

סיכום

את המשמעות של מחווה אנושית בתקופת השואה חשוב להבין על רקע המאמץ השיטתי של הנאצים לדה-הומניזציה- שלילת אנושיותם של הקורבנות (מושג שעוסקים בו בלימוד נושא השואה בשיעורי היסטוריה). מחווה אנושית מחזירה, במידה מסויימת, לקורבנות את אנושיותם, ומשמרת ומחזקת את אנושיותם של נותני המחווה.

סיפורי השורדים, על אף שהתרחשו במציאות קיצונית, כאשר הם נתונים לרדיפה, ללא הגנה וללא מדינה, מהווים עבורנו השראה לכוחות האנושיים שיש בכל אחד.